

¹Див.: Гузь Л., Юрков Б. Визначення судом кола осіб, які беруть участь у справах по захисту прав неповнолітніх // Право України. – 1992. – № 4. – 21 с.

² Див.: Матерова М.В. Судебное рассмотрение дел об установление отцовства. – М., 1972. – С. 66–69; Иванова С.А. Судебные споры о праве на воспитание детей. – М., 1974. – С. 57–59.

Яковлева Т.В. Охрана прав незамужней матери. – Минск, 1979. – 73 с.

Кострова Н.М. Судебное разбирательство брачных и семейных дел. – Махачкала, 1988. – 37 с.

Лесницкая Л.Ф. Соотношение гражданского и гражданско-процессуального законодательства // Но.

Пунда О.О.,

старший викладач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького інституту регіонального управління та права

ДОКУМЕНТИ – ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ

У СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Однією з найбільш гострих проблем сучасного цивільного судочинства залишається структура системи джерел доказів. Закріплений у законодавстві підхід до визначення окремих видів джерел доказів не відповідає вимогам ефективного регулювання суспільних відносин у сфері цивільного процесу. Ще й досі законодавцем не враховано ті глибокі зміни у соціальному житті суспільства, які пов'язані з науково-технічним прогресом.

Перелік джерел доказів, передбачених ч.2 ст. 27 ЦПК України, включає в себе: пояснення сторін і третіх осіб, покази свідків, письмові покази, речові докази і висновки експертів. Цим переліком обмежено джерела надходження відомостей про факти (фактичних даних у інтерпретації ч. 1 ст. 27 ЦПК України) у процес доказування у цивільному судочинстві.

Однак у правовідносинах, які виникають між суб'єктами цивільно-процесуального права, широко використовуються різноманітні науково-технічні засоби фіксації. Результати застосування таких науково-технічних засобів фіксації залучаються суб'єктами їх використання у процес доказування як носії відомостей про факти, на підставі яких суд буде спроможний встановити наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують їх вимоги, заперечення або обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Що ж можливо віднести до таких науково-технічних засобів фіксації інформації? Безумовно це традиційні засоби відеозапису та кінозйомки, засоби аудіозапису та фотографування. До більш сучасних засобів фіксації інформації, що може бути використана у цивільному процесі, відносяться голографія, стереофотографування.

В результаті застосування цих науково-технічних засобів в розпорядження учасників цивільного судочинства надходять відомості, що мають значення для справи. Ці відомості втілюються у відповідних даних. Такими даними, одержаними в результаті застосування науково-технічних засобів у цивільному процесі, є перенесені на технічний засіб фіксації відомості про факти, що відображаються в різноманітних матеріальних носіях, характеризуються інформаційною цінністю та сенсом і на основі яких у визначеному цивільно-процесуальним законом порядку суд має можливість встановити наявність або відсутність обставин, що мають значення для правильного вирішення цивільної справи¹.

Зазначені дані відповідають цивільно-процесуальному розумінню критеріїв належності і допустимості доказів.

Однак ефективному фактичному використанню таких доказів заважають формальні перепони, що досі не усунуті у діючому цивільно-процесуальному законодавстві. Так, у науці цивільного процесуального права пропонується розглядати використання у процесі доказування інформації, що міститься у джерелах доказів через категорію засобу доказування².

Сама важливість та необхідність формування правової категорії “засобу доказування” у структурі цивільно-процесуальних знань пояснюється тим, що це багатогранне поняття охоплює категорії відомостей про факти, що використовуються у процесі доказування, та форми і засоби, за допомогою яких ці дані стають надбанням учасників процесу. Таке розуміння засобів доказування дає можливість виділити дві групи чинників, з яких складається ця правова категорія: “До першої групи відносяться відомості про факти (фактичні дані), які використовуються в процесі доказування і містяться в певних, передбачених законом джерелах, поза яких вони не матимуть доказового значення. До другої групи названих чинників входять способи одержання, перевірки та процесуального закріплення доказів”³.

Якщо перенести зазначену структуру на відносини, пов’язані з доказуванням у цивільному судочинстві, то виявиться, що з перелічених елементів фактично присутні наступні: по-перше, відомості про факти, які знаходять своє втілення у результатах застосування науково-технічних засобів, і, по-друге – способи їхнього процесуального закріплення (тобто введення у цивільне судочинство), якими виступають, згідно з вимогами процесуальної форми, відповідні протоколи судового засідання, ухвали або постанови.

Проте законодавчо прямо не передбачено відповідного джерела доказів, з яких надходять ці дані. Це на практиці зменшує ефективність застосування науково-технічних засобів фіксації інформації.

В підтвердження цього можливо навести положення п. 10 ч. 4 ст. 198 ЦПК України, в якій йдеться про те, що подані в судовому засіданні докази, звуко- і відеозаписи, хід дослідження доказів, а якщо докази не додаються до справи, – номер, дата та зміст письмових доказів, а також ознаки і властивості речових доказів, звуко- і відеозаписів зазначається у протоколі.

Аналізуючи дану правову норму зауважимо, що, по-перше, незрозуміла позиція законодавця в частині відокремлення від доказів матеріалів звуко- і відеозапису, і, по-друге, якщо вказується на можливість подання учасниками процесу результатів звуко- і відеозапису, то з якого джерела фактичних даних надходить ця інформація. У ч. 2 ст. 27 ЦПК України не міститься відповідної вказівки на джерело надходження зазначених матеріалів. У цій статті з-поміж інших законодавець встановлює джерело доказів письмові і речові докази. Проте вочевидь, що результати застосування науково-технічних засобів ні до перших, ні до других відношення не мають. Ст. 46 ЦПК України визначає, що письмовими доказами є: всякого роду документи, акти, листування службового або особистого характеру, відповідно під речовими доказами ст.52 ЦПК України розуміє предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, які мають значення для справи.

Наукове тлумачення зазначених понять також чітко закріплює розуміння письмових доказів як виконаних на предметності будь-яким способом письмові знаки, що поєднані у відповідну систему і структуру та в яких виражено думки, що вміщують інформацію про обставини, що мають значення для справи⁴. Речовими доказами є предмети, які виступають у справжньому вигляді і сприймаються візуальним шляхом⁵.

Отже існує ситуація законодавчої невизначеності статусу даних, які одержані в результаті застосування науково-технічних засобів фіксації інформації. У контексті необхідності розв’язання цієї проблемної ситуації можливим є запропонувати варіант виходу з зазначеної проблеми.

У системі законодавства України вже тривалий час існує і використовується комплексне поняття документа в інформаційних відносинах, за яким до документів належать об’єкти і

матеріали, – матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці та іншому носіїві (ч. 1 ст. 27 Закону України “Про інформацію”).

Таке комплексне розуміння документа як джерела відомостей про факти є більш сучасним, ніж передбачене у ч. 2 ст. 27 та ст. 46 ЦПК України поняття “письмового документа”. Тому є виправданим з метою удосконалення цивільно-процесуального законодавства вести мову про джерело доказів “документи”, а не “письмові документи” як це закріплено у нині діючому кодексі.

Саме поняття документа, викладеного у ст. 46 ЦПК України, необхідно було б сформулювати у наступному вигляді: Стаття 46 “Документи”, зміст статті: “До документів відносяться всякого роду письмові документи, акти, листування службового або особистого характеру, результати застосування науково-технічних засобів фіксації інформації, які містять відомості про обставини, що мають значення для справи”.

¹ Пунда О.О. Поняття даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів у кримінальному процесі // Вісник Львівського університету (Серія юридична). – 2000. – Вип. 35. – 525 с.

² Штефан М.Й. Цивільний процес: Підручник. – К.: Ін Юре. – 1997. – 260 с.

³ Грошевий Ю. Поняття і класифікація засобів доказування в кримінальному процесі // Вісник Академії правових наук України. – 1997. – № 3 (10). – 71 с.

⁴ Штефан М.Й. Цивільний процес: Підручник. – К.: Ін Юре. – 1997. – 265 с.

⁵ Штефан М.Й. Цивільний процес: Підручник. – К.: Ін Юре. – 1997. – 268 с.

*Чабан С.С.,
асистент кафедри цивільного права
і процесу Львівського національного
університету ім. Івана Франка*

ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Держава, як гарант прав та свобод фізичних та юридичних осіб не повинна обмежуватись лише фіксацією прав, а зобов’язана зосередити увагу на їх здійсненні, а тим більше не може не гарантувати реалізацію безспірних прав, що виникають з судового рішення. Безпосереднє здійснення захисту суб’єктивних прав відбувається шляхом постановлення судового рішення та подальшого його виконання. Рішення зумовлює виникнення певних правовідносин, які санкціоновані судом як органом правосуддя. Ці відносини, що існують в процесі виконання судового рішення, є об’єктом дослідження для процесуалістів, хоча й іноді виходять за межі цивільного процесу, виконавчого провадження. Але не можна не враховувати той факт, що рішення суду не самоціль, а лише засіб її досягнення, бо коли право, підтверджене судом, не втілюється у фактичних відносинах, то видозмінюється його сутність. В такому випадку загальнообов’язковість втрачається, оскільки неможливим стає реальне виконання обов’язку.

Будь-який цивільний процес по справі повинен завершуватися реалізацією судового рішення, що набрало законної сили. Саме на “стадії виконання” відбувається реальний захист прав, обов’язків, охоронюваних законом інтересів, підтверджених рішенням суду. Цей етап безумовно має таке є важливе значення як і етап застосування права. Адже реальне виконання судового рішення є, перш за все, показником справедливого вирішення конфлікту, життєвості застосування судом закону, авторитетності правосуддя та важливим механізмом впорядкування суспільних відносин.